

Falske Forsikringer

Af Carl-Johan Dalgaard og Henrik Hansen
Lektorer i nationaløkonomi ved Københavns Universitet

Det er med stigende bekymring vi hører danske politikere fornægte behovet for velfærdsreformer. Det er ligegyldigt, om man lytter til ledende politikere fra det største regeringsparti eller oppositionsparti. Som en anden Lord Nelson sættes kikkerten for det blinde øje, og med fast røst – og forsikringssælgerens alvorlige blik — slås det fast, at der ikke er behov for velfærdsreformer. Den pligttopfyldende interviewer spørger af og til, lidt forundret, hvordan denne ”forsikring” kan hænge sammen, når hele den nationaløkonomiske sagkundskab synes at mene noget andet. Politikersvarene på dette spørgsmål er efterhånden blevet næsten standardiserede. Standardsvarene har desværre et fællestræk: de repræsenterer enten misforståelser eller i værste fald forsøg på vildledning. I det følgende kikker vi på 6 af standardudsagnene fra landets politikere.

Udsagn 1: Det kan selvfølgelig ikke være rigtigt, at et rigere samfund ikke har råd til mere offentlig service

Jo det kan. Blot fordi den gennemsnitlige dansker bliver rigere, betyder det ikke at de offentlige kasser får mere at ”rutte med”. Forklaringen er som følger. De offentlige udgifter (eller udgifterne til offentlig forvaltning og service for at være præcise) består i overvejende grad af lønudgifter og indkomstoverførsler. Altså aflønning til fx hjemmehjælpere, sygeplejersker og lærere, samt ydelser såsom folkepension, efterløn og kontanthjælp. Når Danmark bliver rigere, skyldes det hovedsageligt, at den typiske beskæftigede (i den private sektor) bliver mere produktiv. Hun kan producere flere integrerede kredsløb og flere gummistøvler pr. time. En mere produktiv privatansat vil i praksis blive belønnet med en lønstigning, der står mål med produktivitetsstigningen. Set med statskassens øjne er det storslået, for skatteindtægterne stiger jo når lønniveauet i samfundet går op. Problemet er så bare, at historien ikke stopper her. For i den danske velfærdsmodel bliver også offentlige lønninger og overførsler reguleret (nogenlunde) med lønudviklingen i den private sektor. Et rigere Danmark betyder øgede offentlige udgifter; punktum. At samfundet bliver rigere, giver derfor ikke automatisk at staten kan øge serviceniveauet, for selv med et konstant serviceniveau stiger udgifterne i praksis lige så hurtigt som indtægterne. Den er ikke ret meget længere.

Udsagn 2: De offentlige udgifter vil i fremtiden være langt større end i dag. Der er ikke tale om nedskæringer; udgifterne vokser jo

Jovist, men hvor meget? Hvis offentlige lønninger og indkomstoverførsler vokser automatisk med 2 % om året, og hvis man samtidigt kræver, at de samlede udgifter højst må vokse med fx 0,25%, så stemmer regnestykket ikke med mindre noget andet giver sig – før eller siden. Dette ”andet” kunne jo være den offentlige beskæftigelse. Men det vil i fremtiden blive vanskeligt at opretholde det offentlige serviceniveau, hvis der er markant færre offentligt ansatte til at udføre servicefunktionerne. Rationaliseringer og tekniske fremskridt hjælper. Men i sidste ende vil en patient i 2030 antageligt stadigvæk skulle i kontakt med en læge for at blive diagnosticeret. Samtidig er der antageligt grænser for, hvor mange elever der kan blive undervist af en lærer uden kvaliteten påvirkes. Det er klart at begge funktioner kan klares af privatansatte, som betales af brugeren. Men denne privatisering ville jo være en velfærdsreform.

Udsagn 3: At danskerne bliver ældre og lever længere er da dejligt og ikke noget problem

Jo det er. En stor del af det fremtidige finansieringsbehov skyldes, at der kommer flere ældre, og i særdeleshed at disse lever længere. Det er utvivlsomt dejligt at leve længere (i al fald bedre end alternativet). Men statskassen synes altså ikke det er rart! Årsagen er at en ældre borger koster staten mere end en person i arbejdsstyrken. De har det med at modtage flere overførsler, mere offentlig omsorg og behandling, og desuden betaler de mindre i skat. Dette siges uden anstrøg af tudefjæs, eller indignation. Det er blot tingenes tilstand, og noget man må erkende, hvis disse goder også skal være til rådighed for fremtidige generationer.

Det kræver ikke en doktorgrad i atomfysik at gennemskue konsekvenserne for de offentlige kasser, når de ældre i den nære fremtid massivt rykker ud af arbejdsstyrken og på efterløn eller pension. Indtægterne falder, udgifterne stiger, og det er tindrende ligegyldigt, hvor meget mere produktive folk i den resterende arbejdsstyrke bliver, for udgifterne til dem udenfor arbejdsstyrken reguleres, som sagt, nogenlunde svarende til denne produktivitetsudvikling. Alle beregninger viser, at dersom den nuværende økonomiske politik fastholdes, så åbner der sig et hul i de offentlige kasser indenfor en overskuelig årrække. Dette er udfordringen i en nøddeskal.

Udsagn 4: Vi kan garantere større overførsler til den ledige, også i fremtiden

Dette udsagn er fiffigt, men vildledende. Det kan fortolkes derhen at vi (delvist i al fald) kan dispensere fra indtægtsreguleringen af overførselsindkomsterne, og alligevel vil en pensionist eller en kontanthjælpsmodtager i 2030 være meget rigere end en tilsvarende modtager er i dag. Det er endda rigtig nok. Problemet er bare, at kontanthjælpsmodtageren anno 2030 ikke kan rejse tilbage til 2005 og bruge hendes overførsel sammen med hendes 2005 venner. Lad os tage et eksempel, der er til at forholde sig til. Lad os lege, at overførslen til kontakthjælpsmodtageren ikke havde fulgt lønudviklingen (nogenlunde) over de sidste 25 år. I stedet var den vokset med lønudviklingen, minus 1 procent, om året. Konsekvens: kontanthjælpsmodtageren i dag ville modtage en ydelse der er godt 20 % lavere! Samtidigt ville ydelsens niveau være omkring 28 % højere end 25 år tidligere. Om glasset er halvt fuldt eller halvt tomt kan vi overlade til kontanthjælpsmodtageren anno 2005 at vurdere (for ham i 1980 er nok ligeglad). Det er uhyre væsentligt at holde fast i, at ”udfordringen for velfærdsstaten” kun er en udfordring, hvis vi vil bevare den som den ser ud i dag. Det vil sige, hvis vi vil bevare den *fordelingsprofil* der er indkapslet i denne samfundskonstruktion. Det er fair nok, hvis politikerne ikke vil bevare denne dimension af velfærdsstaten. Men de skylder velsagtens at fortælle befolkningen, at det er, hvad de har i tankerne.

Udsagn 5: Vi har en plan for at øge beskæftigelsen så der er ikke noget problem

Jo der er; det er ikke nok. Frem mod 2030 falder arbejdsstyrken med hele 10 procent. Flere hundrede tusinde rykker på efterløn eller pension. Det er urealistisk at tro på at beskæftigelsen kan øges tilstrækkeligt til, at finansieringsproblemet for den offentlige sektor undgås med mindre dette fald mindskes. Naturligvis kan man læne sig tilbage, gnide intenst på en harefod, og fx håbe på at et fald i tilbagetrækningen blandt de 60-64 årige materialiserer sig - af sig selv. Men en eller anden form for indgreb vil nok repræsentere en mere ansvarlig strategi.

Udsagn nr. 6: Man kan ikke fastlægge finanspolitikken så langt ud i fremtiden

Jo man kan: ved at gøre ingenting. For når vi kommer tilpas langt frem mod 2030, vil der kun være to løsningsmuligheder tilbage: Større indtægter (= skatter) eller mindre udgifter (=offentligt forbrug, eller overførsler). Med andre ord: inaktivitet hos vores nuværende politikere vil i betydeligt omfang fratage fremtidig generationer muligheden for at føre den finanspolitik, der måtte afspejle disses visioner og ønsker.

Velfærdsstatens udfordringer er offentlige hemmeligheder, der har været kendt af politikkerne i mindst to valgperioder. Ingen dansk parlamentariker kan påstå at være udvidende herom (og hvis han er, bør han ikke genvælgges).

***

Lad os slå det helt fast: Når I politikere indgår ”forsikringskontrakter” med borgerne om at udelukke reformer, så er der et **meget** vigtigt afsnit i kontrakten, som er skrevet med små bogstaver. Nemlig de medfølgende ændringer af velfærdsstaten. Lad os få dette afsnit skrevet med almindelig skrift: Når I vælger intet er foretage Jer, så vær ærlige og fortæl befolkningen at I ikke ønsker at Velfærdsstaten af i dag, og den fordelingsprofil der er indkapslet i den, skal bestå. I modsat fald bør I smøge ærmerne op og vise os vælgere, I er klar til en af det 21 århundredes væsentligste udfordringer for den danske samfundsmodel.